

## I. PRZEGLĄDY

GRZEGORZ GAZDA

Łódź

Z KRONIKI KOMISJI POETYKI I STYLISTYKI SŁOWIAŃSKIEJ  
MIĘDZYNARODOWEGO KOMITETU SŁAWISTÓW

Komisja Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej jest jedną z kilkunastu komisji naukowych działających przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów. Została powołana do życia podczas V Kongresu Sławistów, który odbywał się we wrześniu 1963 roku w Sofii. Kierownictwo Komisji objęli: W. W. Winogradow jako przewodniczący i W. D. Lewin jako sekretarz naukowy. Oprócz nich w skład Komisji wchodziłi wówczas: z Bułgarii — L. Andrejczin, z Czechosłowacji — L. Doležel, K. Hausenblas i J. Mistrik, z Jugosławii — A. Flaker i I. Frangeš, z NRD — G. Raab i G. Dudek, z Polski — M. R. Mayenowa i S. Żółkiewski, z Rumunii — B. Cosacu, z Węgier — L. Galdi, ze Związku Radzieckiego — A. W. Cziczerin. Podczas inauguracyjnego prace Komisji posiedzenia ustalono wstępnie założenia merytoryczne i organizacyjne przyszłych działań.

Pierwsza konferencja naukowa Komisji zorganizowana była w listopadzie 1966 roku w Moskwie. Wzięli w niej udział: K. Hausenblas, J. Mistrik, P. Gellgardt, O. Sirotina, W. Winogradow, A. Cziczerin, W. Kożynow, A. Flaker, E. Etikind, Ju. Stiepanow, G. Czagdurow, L. Galdi, M. Kasparow, P. Rudniew, G. Dudek, J. Galperin, a więc nie tylko członkowie Komisji ale i zapraszeni przez organizatorów goście. Stanie się to w przyszłości stałą praktyką w pracy Komisji. W Moskwie, już szczegółowiej, omówiono plany naukowe i dalsze poczynania organizacyjne Komisji. W związku z nimi przedstawiono informacje o aktualnym stanie, treściach, celach i perspektywach badań nad stylistyką i poetyką w różnych krajach. Dyskutowano też o programowym udziale Komisji w VI Kongresie Sławistów. Ponadto w dyskusji określono rejestr podstawowych problemów teoretycznych odnoszących się do poetyki i stylistyki literatur słowiańskich, to jest m. in.: typy zależności normatywnego systemu języka literackiego i strukturalnych form stylistyki literatury pięknej; specyfika języka literackiego; problemy genologii (głównie poetyka i stylistyka powieści); problem obrazu literackiego; obraz autora; przedmiot i treść stylistyki oraz jej miejsce w poetyce; stylistyka historyczna a badania historii języka literackiego; zadania i metody badań porównawczych stylistyki w związku z zagadnieniami przekładu artystycznego; strukturalne i matematyczne metody analizy tekstu literackiego (por. „Slavia”

1968, 2). Podczas konferencji podjęto też wnioski o powiększenie składu Komisji i o zaproszenie do jej pracy reprezentantów slawistyki także z krajów niesłowiańskich.

Problematykę naukową konferencji w Moskwie kontynuowano podczas następnego spotkania naukowego Komisji, zorganizowanego z inicjatywy M. R. Mayenowej i S. Żółkiewskiego w Warszawie, w kwietniu 1968 roku. Członkowie Komisji i zaproszeni goście (L. Andrejczin, P. Dinekow, M. Peter, L. Galdi, G. Dudek, M. Dłuska, S. Skwarczyńska, M. R. Mayenowa, Z. Kopczyńska, L. Pszczółowska, E. Balcerzan, T. Cieślukowska, J. Baluch, S. Balbus, M. Głowiński, Z. Grosbart, J. Sławiński, I. Bielodied, A. Flaker, J. Mistrik, K. Hausenblas) przedstawili referaty m. in. na temat zagadnień stylistyki porównawczej języków wschodniosłowiańskich, stanu badań i zadań stylistyki słowiańskiej w pracach literaturoznawców węgierskich; typologii powieści, obrazu autora we współczesnej nowelistyce bułgarskiej; obrazu autora w satyrze; semantycznego kontekstu rymu; rekonstrukcji metrum w przekładzie na język rosyjski.

W sierpniu tego samego roku, w czasie VI Kongresu Sławistów w Pradze, członkowie Komisji spotkali się na posiedzeniu programowo-administracyjnym. Jego głównym punktem było wystąpienie przewodniczącego Komisji W. W. Winogradowa, który złożony sprawozdanie z dotychczasowych prac nakreślił perspektywy badawcze przyszłych studiów nad zagadnieniami poetyki i stylistyki. Opisał je w trzech głównych kręgach problemowych: 1) spraw ogólnych (tu: podstawowe jednostki języka literackiego, słowo, wypowiedzenie, strofa i struktura dzieła literackiego jako całości), 2) mowy poetyckiej (tu: rytm, metrum i obraz, semantyka wiersza, wiersz a poezja, wiersz a proza i ich formy pośrednie, wiersz jako brzmieniowa forma mowy) oraz 3) prozy artystycznej (tu: gatunki i typy prozy, zależności i związki stylu, kompozycji i sjużetu w prozie, struktura obrazu, obraz autora, proza artystyczna a mowa potoczna). Referat ten wywołał ożywioną dyskusję, której uczestnicy skupili się głównie nad sprawami pojęcia języka, szczególnie języka literackiego, i stylu. Podczas tego posiedzenia w skład Komisji przyjęto z rekomendacji członka MKS P. Garde'a dwoje sławistów francuskich A. Goupy i L. Robela.

Po śmierci W. W. Winogradowa Prezydium Międzynarodowego Komitetu Sławistów na XII plenarnym posiedzeniu w 1970 roku funkcję przewodniczącej Komisji powierzyło S. Skwarczyńskiej a funkcję sekretarza G. Gaździe. Pierwszym obowiązkiem nowego kierownictwa było podtrzymanie dotychczasowych założeń organizacyjnych i programowych Komisji oraz realizacja ustaleń podjętych na VI Kongresie Sławistów w Pradze. Po dwóch latach przygotowań zorganizowano w kwietniu 1972 roku w Warszawie kolejną konferencję naukową Komisji, którą ze względu na liczbę uczestników i liczbę referatów nazwano „małym kongresem” sławistów. Podczas konferencji wygłoszono 37 referatów a obrady toczyły się na sesjach plenarnych oraz w trzech podkomisjach.

W warszawskim posiedzeniu naukowym Komisji wzięli udział: P. Dinekow, B. Niczew, M. Szymczak, K. Hausenblas, S. Gil, S. Petrović, S. Sawicki, H. Pustkowski, K. Pranjić, O. A. Wojtasiewicz, J. Ziomek, Z. Grosbart, L. Galdi, A. Jed-



lička, J. M. Meijer, G. Dudek, I. Cwetkow, T. Skubalanka, A. Flaker, J. Trzynadlowski, E. Wróblewska, D. Danek, J. Lothe, J. Ziętańska, J. Ślaski, J. Mistrik, M. Peter, S. Żółkiewski, E. Kasperski, E. Czaplejewicz, S. Amara, A. Olędzka-Frybesowa, S. Frybes jako autorzy referatów (nadesłali je także A. W. Czimmerin, N. Kpystjańska i G. Schaarschmidt) oraz S. Skwarczyńska, G. Gazda, J. Rek, A. Okopień-Sławińska, E. Szary, B. Pikala, H. Brzoza, P. Van de Ridder, J. Basara, D. Bieńkowska, R. Auty, W. Doroszewski i wielu, wielu innych nie notowanych z nazwisk w protokołach konferencji. Jej tematykę generalną opartą w części na programie zarysowanym jeszcze w Pradze przez W. W. Winogradowa a w części na problematyce, której naukową rangę ujawniły ostatnie lata. Obrady zatem skupiły się wokół trzech kręgów zagadnień: 1) języka i stylu; 2) poetyki opisowej i poetyki historycznej; 3) teorii i praktyki przekładu, które z założenia odnosiły się do obszaru literatur słowiańskich ale w perspektywie porównawczej z literaturami języków niesłowiańskich. Dokonania konferencji zostały opublikowane w specjalnym tomie (pod redakcją S. Skwarczyńskiej przy współudziale G. Gazdy) wydanym pod auspicjami Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk i zatytułowanym *Poetyka i stylistyka słowiańska* (Ossolineum, Wrocław 1973). Książka ta, zawierająca wszystkie referaty i omówienie dyskusji daje świadectwo wielości poruszonych podczas konferencji zagadnień oraz ich teoretycznej i metodologicznej różnorodności. Tom ów wydany w roku, w którym odbywał się VII Kongres Słowistów w Warszawie (sierpień), stanowił naukowy wkład Komisji w prace Kongresu. Podczas jego obrad odbyło się, już zwyczajowe na Kongresach, posiedzenie naukowo-administracyjne Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej. W części pierwszej posiedzenia odbyła się dyskusja nad referatem I. Galdiego poświęconym podstawowym zagadnieniom stylistyki porównawczej; w części drugiej dokonano aktualizacji składu Komisji oraz przyjęto nowych członków. Wszystkie wnioski w tych sprawach zostały wysunięte przez narodowe komitety sławistów z poszczególnych krajów a następnie akceptowane przez Komisję. Tak więc po VII Kongresie Słowistów skład Komisji przedstawiał się następująco: z Australii — R. de Bray, z Belgii — J. Lothe, z Bułgarii — L. Andrejczin i P. Dinekow, z Czechosłowacji — K. Hausenblas i J. Mistrik, z Francji — A. Goupy i L. Robel, z Jugosławii — M. Djurčinov, Z. Lešić, B. Paternu, S. Petrović, J. Frangeš i A. Flaker, z Kanady — Z. Folejewski i G. Schaarschmidt, z NRD — G. Dudek, z Polski — J. Trzynadlowski, T. Skubalanka, A. Lam, M. Szymczak, S. Skwarczyńska (przewodnicząca Komisji) i G. Gazda (sekretarz), z Rumunii — B. Cosacu, ze Szwecji N. Ake Nilsson, z USA — K. Taranovsky, z Wielkiej Brytanii — L. M. O'Toole, z Węgier — L. Galdi i M. Peter oraz ze Związku Radzieckiego — D. D. Błagoj, A. I. Owczarenko, S. M. Szatalow, G. W. Krasnow, G. P. Izakiewicz i G. K. Sidorenko.

Następna konferencja Komisji z inicjatywy L. Galdiego zaplanowana została na Węgrzech. Po śmierci jej inicjatora sprawami organizacyjnymi zajął się M. Peter a konferencja odbyła się ostatecznie w maju 1974 roku w nadbalańskim miejscowości Tihany. Udział w niej wzięli S. Skwarczyńska, L. Andrejczin, G. Dudek,

G. Gazda, A. Goupy, K. Hausenblas, Z. Lešić, J. Mistrik, L. M. O'Toole, M. Peter, L. Robel, G. Schaarschmidt, T. Ciešlikowska, I. A. Czernow, L. Szilárd, G. Szőke a G. K. Sidorenko nadesłała referat. Mimo pierwotnej koncepcji obrad „okrągłego stołu” a wobec ilości zgłoszonych referatów odstąpiono od tego zamierzenia i konferencja przebiegała utartym zwyczajem. Jej program problemowy i dyskusje zdeterminowane były też tym, iż równolegle z nią odbywał się wówczas w Tihany Kongres Semiologiczny, którego uczestnicy przysłuchiwali się także obradom konferencji. Jej obraz naukowy przedstawia, zredagowany przez M. Petera tom referatów *The Structure and Semantics of the Literary Text/Struktura i semantika literaturnego teksta* (Akademiai Kiado, Budapest 1977). Zgodnie z tym tytułem, który w skrócie syntetyzuje główny temat konferencji, referenci i dyskutanci podjęli zagadnienia semantyki i struktury dzieła literackiego ze szczególnym uwzględnieniem utworu poetyckiego (problemy rymu, rytmu i metryki oraz słowa, metaforyki i struktury obrazu). Z istotnym podkreśleniem w niektórych referatach i w dyskusjach zajmowano się problematyką nowszych i najnowszych form poezji, m. in. tzw. poezją konkretną. Podczas posiedzenia administracyjnego w skład Komisji przyjęto z rekomendacji Komitetu Slawistów RFN literaturoznawczynię R. Lachmann. Wtedy też przyjęto propozycję organizacji następnej konferencji naukowej Komisji w NRD.

Odbyla się ona w Lipsku w styczniu 1977 roku pod auspicjami Komitetu Slawistów NRD a jej głównym organizatorem było G. Dudek. Generalny temat konferencji brzmiał: literaturoznawcza i lingwistyczna specyfika poetyki i stylistyki w badaniach slawistycznych i jemu też przyporządkowane były na ogół wygłoszone w Lipsku referaty. Wygłaszali je J. Trzynadłowski, G. Dudek, B. Paternu, M. Peter, N. A. Nilsson, M. Szymczak, R. Lachmann, S. Skwarczyńska, L. Robel, T. Skubalanka, A. Goupy, M. Djurčinow, G. Gazda, W. Düwel i U. Herbst. Materiały konferencji zostały opublikowane w specjalnym numerze czasopisma „Zeitschrift für Slawistik” (1978, Heft 4) zatytułowanym *Slawische Poetik und Stilistik*. Na posiedzeniu administracyjnym Komisji S. Skwarczyńska poinformowała zebranych, że ze względu na wiek i stan zdrowia nie będzie mogła w dalszym ciągu pełnić obowiązków przewodniczącej i przekaże do Prezydium MKS swoją rezygnację. Zebrani w swoich wystąpieniach złożyli serdeczne podziękowania za dotychczasową pracę i zaproponowali, aby mimo złożonej rezygnacji S. Skwarczyńska pełniła funkcję honorowego przewodniczącego Komisji służąc radą i doświadczeniem swemu następcy. Podczas tego posiedzenia Komisja przyjęła do swojego składu z rekomendacji narodowych komitetów slawistów nowych członków — z NRD E. Dieckmana i z Polski — T. Ciešlikowską, a także uczciła pamięć zmarłego członka Komisji, slawisty bułgarskiego L. Andrejczina. Kolejne posiedzenie administracyjne Komisja postanowiła odbyć w Zagrzebiu podczas VIII Kongresu Slawistów.

Po przyjęciu rezygnacji S. Skwarczyńskiej Prezydium Międzynarodowego Komitetu Slawistów powołało na przewodniczącego Komisji J. Trzynadłowskiego



(funkcję sekretarza pełni w dalszym ciągu G. Gazda) o czym poinformowani zostali wszyscy członkowie Komisji. Zebranie administracyjne podczas VIII Kongresu Slawistów w Zagrzebiu (wrzesień 1978 rok) dotyczyło głównie spraw organizacyjnych. Jego uczestnicy uczcili pamięć zmarłej członkini Komisji A. Goupy a także wybrali do swojego składu literaturoznawcę i slawistę z Włoch M. Colucciego (na wniosek S. Graciotiego — przewodniczącego Włoskiego Komitetu Slawistów). W Zagrzebiu podjęto też rozmowę na temat miejsca, terminu i tematyki następnej konferencji naukowej Komisji. Zrodzone tam pomysły i propozycje (mówiono o możliwości zwołania takiej konferencji w Kanadzie, Czechosłowacji lub w Bułgarii) okazały się z różnych powodów nie do zrealizowania. W takiej sytuacji kierownictwo Komisji podjęło starania aby konferencja mogła się odbyć we Wrocławiu w 1982 roku czyli na rok przez IX Kongresem Slawistów. Jednak znane okoliczności wewnętrzne w naszym kraju spowodowały, iż mimo zaawansowanych przygotowań konferencja nie mogła się odbyć w przewidywanym terminie.

Tak więc kolejne spotkanie członków Komisji odbyło się dopiero w czasie IX Kongresu Slawistów w Kijowie w 1983 roku (wrzesień). Zainaugurował spotkanie referat J. Trzynadlowskiego *Formula artystyczna artes poeticae Kazimierza Wierzyńskiego*, po którym to wystąpieniu odbyła się dyskusja. W części administracyjno-organizacyjnej Komisja przyjęła do swojego składu nowych członków. Byli to — G. Kjetsaa z Norwegii, P. Alberg Jensen ze Szwecji, T. G. Winner ze Stanów Zjednoczonych oraz M. Novicov z Rumunii. Rezygnację z uczestnictwa w pracach Komisji złożył J. Lothe. Tamże przekazano zebranych informacji o stanie przygotowań i starań wokół przewidywanej we Wrocławiu konferencji naukowej.

W rezultacie licznych zabiegów a także wydatnej pomocy wrocławskiego oddziału Polskiej Akademii Nauk doszło ostatecznie do zwołania konferencji naukowej we Wrocławiu, we wrześniu 1985 roku. Do udziału w Konferencji członkowie Komisji zgłosili 14 referatów. Ostatecznie wygłoszono ich tylko sześć autorstwa M. Petera, M. Novicova, T. Winnera, T. Cieślukowskiej, G. Dudka i Z. Mitosek bowiem pozostali autorzy z różnych powodów nie mogli wziąć udziału w Konferencji. Uczestniczyli w niej oprócz referentów J. Trzynadlowski, G. Gazda, A. Lam, A. Wilkoń, E. Czaplejewicz, J. Basara, D. Wieczorek, L. Pisarek oraz reprezentanci wrocławskiego środowiska naukowego. Teksty referatów wygłoszonych a także przewidzianych do wygłoszenia przynosi niniejszy numer „Zagadnień Rodzajów Literackich” niemal w całości poświęcony wrocławskiej konferencji. Stąd też w tej kronice pominięto omówienie problematyki naukowej wrocławskiego spotkania Komisji.

W części administracyjnej konferencji Komisja przyjęła do swojego składu dwóch nowych członków, literaturoznawców z Polski — E. Czaplejewicza i A. Wilkonia. W dyskusji na temat problemów naukowych przyszłych konferencji Komisji przyjęto, że powinny one skupić się nad zagadnieniami rozwoju poetyki

i stylistyki słowiańskiej oraz ich wkładu w naukę o literaturze, nie wykluczają oczywiście generalnych problemów, ważnych we współczesnej poetyce i stylistyce

Na koniec tej kroniki wypadałoby być może pokusić się o kilka zdań oceny dotychczasowych dokonań Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej. Niechaj o wartościach jej prac mówią za siebie tomy studiów zawierających materiały z kolejnych konferencji. A stanowią one niemały przecież wkład w historię slawistyki, i nie tylko, ostatnich dziesięcioleci. Poza tym trzeba wierzyć, że i przyszłość Komisji do dotychczasowego dorobku doda jeszcze niejedną tom.